

Husnija Hrustanović

— pjesnik izbjeglica

U povodu stogodišnjice rođenja

Ivo MIŠUR

Uvod

Husnija Hrustanović rodio se 5. svibnja 1922. u Gackom u Bosni i Hercegovini. Njegov otac Safet, za vrijeme Austro-Ugarske žandarmerijski narednik, nakon osnutka Kraljevine SHS gubi posao te se s obitelji seli u Mostar gdje se zaposlio kao domar u gimnaziji. Imao je petero djece: Mustafu, Safeta, Muntu, Šukriju i Husniju. Husnija Hrustanović je mekteb (vjersku osnovnu školu) pohađao u Mostaru od 1929. do 1933. godine. Nakon toga upisuje pučku školu, a potom gimnaziju, u kojoj je maturirao 1941. godine. Svoju prvu pjesmu objavio je kao dvanaestogodišnjak u listu *Polet*. Počinje surađivati u više listova, a za svoje rano pjesništvo dobio je književnu nagradu srednjoškolske mladeži u Mostaru. U Zagreb se doselio 15. rujna 1942. i upisao Pravni fakultet. Tijekom studija bio je član studentskog kluba. Vrlo brzo počinje raditi u ministarstvu propagande. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata bio je ratni izvijestitelj na Radiju Zagreb te član uredništva i dopisnik više novina. Studij je prekinuo zbog vojne obveze tijekom koje je stekao čin domobranskog časnika. Za vrijeme rata vjenčao se s Marijanom Hoffman, katolkinjom iz Brinja u Lici.

U proljeće 1945. godine Hrustanović zajedno sa suprugom kreće u povlačenje. Zagreb su napustili 6. svibnja. Povukli su se s vojskom najprije do Austrije. U izbjegličkom kampu u Klagenfurtu su boravili od svibnja do srpnja. Nakon toga su premješteni u kamp u Udinama te u Bolognu gdje žive tijekom srpnja i početkom kolovoza. U izbjeglički kamp Fermo doputovali su 12. kolovoza 1945. godine. Književnik je u kampu sudjelovao u radu Hrvatskog akademskog kluba te je bio redoviti dopisnik lista *Croatia*. Godine 1946. bračnom paru Hrustanović rodila se u izbjegličkom kampu u Fermu kći Đulsa.

Izbjeglištvo

Prilika za napuštanje teškog života u kampu pružila se u ljeto 1947. godine kada su agenti arapskih zemalja izbjeglicama davali azil. Husniji Hrustanoviću je 7. kolovoza 1947. u Rimu izdana putovnica Crvenog križa br. 58708.

Pomoću nje je brodom iz Napulja doputovao u Damask u rujnu te godine i već 7. listopada dobiva osobnu iskaznicu Arapske Republike Sirije čiji je građanin upravo postao. Supruga i kći pridružili su mu se 2. studenog 1947., a brat Šukrija u siječnju iduće godine. Hrustanović je s nekolicinom doseljenika u Damasku osnovao Društvo Hrvata Damas. S Hasanom Čustovićem pokrenuo je mjesečnik *Hrvatska volja* kojem je jedno vrijeme bio glavni urednik. Supruga i on u Siriji su radili u talijanskoj bolnici. Dobili su smještaj te su zajedno imali plaću od 250 sirijskih funti. Hrustanovići su znatan iznos ulagali u kćerino obrazovanje. Polovicu primanja izdvajali su za školarinu u Privatnoj školi sestara franjevki u četvrti Salhiye, koju su pohađala djeca stranih diplomata i bogatih Arapa. Obitelj je često odlazila u večernje šetnje na obale Barade koja protječe kroz Damask.

Kao mnogi drugi imigranti Hrustanovići nisu bili zadovoljni životom u Siriji. U rujnu 1950. neuspješno su pokušali preko poznanstava u Katoličkoj Crkvi (Chicago) emigrirati u SAD. Status izbjeglica izgubili su 13. srpnja 1951. godine te otada IRO, međunarodna organizacija za izbjeglice, nije bila dužna brinuti se za njihov smještaj i status.

Izbjeglički dokumenti pokazuju da je Hrustanović bio visok 172 cm i da je imao 65 kg. Kosa i oči su mu bile smeđe. Bio je poliglot. Još u Italiji je tečno govorio talijanski i francuski, te je znao osnove engleskog. Nakon boravka u Siriji i Australiji sigurno je naučio arapski odnosno engleski jezik, a nakon kratke madridske epizode ponešto i španjolskog. Liječnički nalaz pokazuje da je pjesnik imao zdravstvenih problema zbog aneurizme na nozi. Što se tiče religije, Husnija je ostao musliman, a Marijana katolkinja. Dogovorili su se da kći sama odabere religiju kad odraste. Hrustanovići su se 1957. odselili u Australiju. Pjesnik je ondje dao intervju časopisu *Leader* (1963.) te je gostovao u televizijskoj emisiji. Brzo je postao predsjednik tamošnjeg ogranka hrvatskih emigranata okupljenih oko Hrvatskoga oslobodilačkog pokreta (HOP). Uređivao je stranačko glasilo *Spremnost*, ali je zbog sukoba s neistomišljenicima list ubrzo napustio.

Pjesnik se krajem ljeta 1964. vraća u Europu. Novi dom obitelji Hrustanović postaje Madrid gdje Husnija počinje raditi u *Drinapressu* Maksa Luburića. Uz to uređuje časopis *Obrana*. Luburić u svojoj privatnoj korespondenciji tvrdi da je Hrustanović lijen te da stalno odugovlači s obradom putopisa Evlije Čelebija i pjesama Lucijana Kordića (te projekte nikada nije dovršio). Također piše da je zbog lijenosti dobio interni nadimak *Hrvatska Literarna Kafana*, ali da je bio *politički pošten* tj. pouzdan. Hrustanović je tada radio na svojoj zbirci pjesama *U ponorima vremena*, koju je 1965. objavio u Valenciji u nakladi *Drinapressa*. U Madridu su Hrustanovići ostali vrlo kratko te se početkom 1966. sele u Pariz jer je Đulsa ondje dobila posao. U Francus-

koj pjesnik intenzivira suradnju s Vinkom Nikolićem. U Parizu se zaposlio u Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Brat Šukrija također se preselio u Pariz te je dobio posao u saudijskom veleposlanstvu. U zbirci *Au pays du Soleil, j'ai vu la Mecque* nalazi se pjesma u kojoj Hrustanović opisuje svoj susret s kraljem Saudijske Arabije, pa je vjerojatno to poznanstvo omogućilo njegovu bratu zaposlenje u veleposlanstvu.

Hrvatsku je posjetio u dva navrata tijekom 1992. godine. Priređen mu je lijep doček u prostorijama Društva hrvatskih književnika. Kao musliman ispunio je svoju dužnost te je obavio hadž, hodočašće u Meku, u studenome 1968. godine. Nakon posjeta je pod pseudonimom Husni Hassan objavio zbirku pjesama na francuskom jeziku *Au pays du Soleil, j'ai vu la Mecque* (*U Zemlji Sunca vidio sam Meku*).

Umro je u Londonu tijekom posjeta kćeri Đulsi 19. ožujka 1997. godine Pokopan je na londonskom groblju Chislehurst. Na nadgrobnoj ploči stoji natpis *Huso Hrustanovic, father, husband and grandfather*. Njegova kći, unuk i praunuci danas žive u Engleskoj. Istaknuti francusko-hrvatski akademik Henrik Heger je nakon Hrustanovićeve smrti u Parizu organizirao večer u njegovu čast na kojoj su bili pjesnikova kći i jedini unuk. Heger i Hrustanović nisu se nikada osobno upoznali. Na pjesnikovu adresu su godinama stizale pozivnice za događaje koje je organiziralo društvo Hrvata u Parizu, no akademik Heger ne zna je li se Hrustanović ikada odazvao. Nakon njegove smrti stan u Parizu je prodan. U ostavštini, koja nažalost nije sačuvana, imao je rukopis dviju knjiga novela i humoreski. Neke je pjesme objavio pod pseudonimom Kemal Gradašćević.

Izbjeglištvo kroz pjesme

Husnija Hrustanović je pjesnik izbjeglica. Svoje najplodnije pjesničko razdoblje od 1945. do 1968. godine proveo je u lutanjima od Europe, preko Azije iz koje je oplovivši Afriku došao do Australije, da bi se ponovno vratio u Europu. Nesigurnost i težina izbjegličkog života izazvale su kod Husnije depresivno-melankolične izražaje koji su samo ponekad bili prekidani revoltom. Njegova lirika je ispunjena tugom i čežnjom, bez nade u bolje sutra, naricanjem nad fatalnom sudbinom i tek s pokojim bljeskom nade i prkosa. Lutao je svijetom gotovo cijeloga života.

*Domovino,
mladost sam ti dao,
al' sam ukro tijelo,
s njim se sada mučim po bijelom svijetu.*

U zbirci pjesama *U ponorima Vremena* nalazi se trideset šest pjesama podijeljenih na poglavlja. Ispod nekih pjesama napisano je mjesto i godina

nastanka. Po pjesmama možemo pratiti njegovo *lutanje ispod kupola svemira*. Portret pjesnika djelo je Josipa Crnoborija, hrvatskog akademskog slikara koji je većinu života proveo u emigraciji. Vjerojatno su i druge skice iz knjige njegovo djelo. Prve pjesme napisane su u Austriji. Država je propala. Pjesnik je ostao bez ičega. U Austriji je vidio mučne prizore. U pjesmi *Notturmo na bojištu* spominje odsječene glave, a u *Hrvatsko proljeće* zaklanu najmlađu sestru. Ne znamo je li zaista istina da mu je sestra tog proljeća ubijena. *Hrvatsko proljeće 1945.* je tužno jer *Cvjetovi ne mirišu ovog proljeća više*. Iz depresije i beznada koje ga je zahvatilo u Austriji nakratko se budi u Bariju. Tada se u njemu javlja prkos te je spreman umrijeti za domovinu što opisuje u *Hrvat na vješalima*. U Fermu poziva na dizanje iz blata u pjesmi *Poniženi zatočenik*. U izbjegličkom logoru pjesnik je usamljen. Pjesma *Jecaji samoće* evocira uspomene na rodni Mostar te na *sjaj zvijezda u smaragdnoj Neretvi*. Pjesma *Kameni san* je napisana u Rimu. Opisuje se groblje. U *Amico mio* obraća se Talijanu, koji je njegov antipod koji voli *žene, vino i gitaru*. Pjesnik od tuge ne vidi *ljepote apeninskog pejzaža i cvijet trešnje*. Iako je *Jesen ispod Apenina* napisana 1947. godine, pjesnik je početkom listopada već bio u Siriji. Pjesma je vjerojatno nastala ranije te godine.

Nada je posvećena supruzi Marijani. Pisana je u Rimu, *srce ne da klonut/još stari ideali žive*. Krajem 1947. godine boravi u Bejrutu gdje misli na dom. U Siriji nije zadovoljan te od IRO-a traži premještaj. Nada se povoljnom ishodu i 1949. piše *K novom horizontu*. Umoran je od putovanja te se nada doći u *jednu malu luku/obasjanu suncem*. U Damasku je 1951. te *svakog predvečerja krišom dođe i sluša pjesmu starog šedrvana*. Pjesnik u arapskim noćima sluša i *sevdah mladog beduina* te gleda zvijezde na Orijentu u *Prognanikova tuga i zvijezde na Orijentu* (1955.). Na putu oko Afrike u dvjema pjesmama spominje brodolomce i utapanje. Suton je napisan u Dakru u Senegalu. *Iz gustog/mraka/doziva/beznadni krik/utopljenika*. Novu 1957. godinu dočekao je na brodu kraj Rta dobre nade: *Što to čujemo —/srebrene trublje/iz visine,/il glasove s rta Dobre Nade,/iz vodenih ponora,/gdje brodolomci/ vječno šute?* Iako to eksplicitno ne navodi, pjesnik je očito osjećao strah prilikom plovidbe preko velikog oceana čije dubine skrivaju svakojake tajne.

U Australiji piše samo jednu pjesmu 1959., *Beautiful dreamer*. Hrustanović već 1964. godine ponovno kreću na putovanje. *Zapisi s puta* opisuju dolazak u luku u Singapuru te doživljaj Colomba na Šri Lanci. *Valencija* je jedina njegova pjesma koja nosi ime nekog grada. Posvećena je kćeri Đulsi. U Parizu piše pjesmu *Sloboda*, koja nema tuge ni melankolije. On je slobodu pronašao u jednostavnim stvarima. *Pjesma našeg krša* zasigurno je nastala prije ili za vrijeme rata jer pjesnik o Hercegovini pjeva bez agonije izbjeglištva. Još jedna pjesma koja svakako ne ulazi u izbjegličku tematiku je *Glas*

stoljeća posvećena Velikom hrvatskom kiparu Ivanu Meštroviću, uz 70-ti rođendan. Iako je prošao cijeli svijet Hrustanović ne voli putovanja. U pjesmama stalno zaziva smiraj i mirnu luku, koju je čini se pronašao u Parizu. Nakon svetog hodočašća u Meku biva oduševljen te se u njemu bude vjerski osjećaji koji prije nisu bili zastupljeni u pjesmama. Gotovo cijela zbirka iz 1972. godine posvećena je islamu. Pronalaskom stalnog prebivališta, Pariza, on se smiruje te zapušta pjesništvo.

Rekonstruirana kronologija pjesama u izbjeglištvu

	Mjesto nastanka	Naslov pjesme
Austrija	Klagenfurt, svibnja 1945.	HRVATSKO PROLJEĆE 1945.
	Lawamund, 1945.	NOTTURNO NA BOJIŠTU
Italija	Fermo, 1945.	JECAJI SAMOĆE
	Bari, 1945.	HRVAT NA VJEŠALIMA
	Fermo, 1946.	PONIŽENI ZATOČENIK
	Rim, 1946.	KAMENI SAN
	Fermo, 1947.	JESEN ISPOD APENINA AMICO MIO ..
	Rim, 1947.	NADA
Libanon	Bejrut, 1947	MISAO NA DOM
	Bejrut, 1949.	K NOVOM HORIZONTU
Sirija	Damask, 1951	KRAJ ŠEDRVANA
	Damask, 1955.	PROGNANIKOVA TUGA I ZVIJEZDE NA ORIJENTU
	Damask, 1955.	GLAS STOLJEĆA
Australija	Sydney, 1959.	BEAUTIFUL DREAMER
Druge zemlje	Dakar (Afrika), 1956.	SUTON
	Capetown (Afrika), 1957.	NOVA GODINA
	Singapur, 1964.	ZAPISI S PUTA I.
	Colombo /Cejlon, 1964.	ZAPISI S PUTA II.
Španjolska	Valencija, 1964.	VALENCIJA
Francuska	Pariz	IZMEDU SVJETLA I MRAKA
	Pariz, 1964	SLOBODA

Zastupljen je u hrvatskim emigrantskim antologijama *Pod tuđim nebom* (Buenos Aires, 1955.) i *Soj i odžak ehli islama* (Barcelona, 1974.). Nakon proglašenja hrvatske samostalnosti njegove pjesme pronalaze mjesto u izdanjima *Skupljena baština* (1993.), *60 hrvatskih emigrantskih pisaca* (1995), *Pod nebom Bleiburga* (1995.) i *Hercegovina* (2002.). Jedna izdavačka kuća najavila je prije nekoliko godina ponovljeno izdanje zbirke *U ponorima vremena* pjesnika *Hustije Hrustanovića*. Na sreću, knjiga s piščevim pogrešno napisanim imenom nije tiskana.